

Uit de discussie tijdens en na het symposium 'Kind en Narcose', dat de Landelijke Vereniging Kind en Ziekenhuis in maart 1985 heeft georganiseerd, is gebleken hoe verschillend de situatie in de Nederlandse ziekenhuizen is wat betreft de mogelijkheid voor ouders om aanwezig te zijn bij de inleiding tot de narcose van hun kind. Zo is de aanwezigheid van één van de ouders bijvoorbeeld in het Emmakinderziekenhuis te Amsterdam al jaren gebruikelijk tot volle tevredenheid van (1) kind, (2) ouders en (3) het behandelende medische team, terwijl bijvoorbeeld in tal van andere ziekenhuizen deze aanwezigheid van de ouder juist wordt tegengegaan.

De controverse is derhalve in de praktijk aanwezig en voor mij de reden om een bijdrage aan de discussie te leveren door een overzicht te geven van buitenlandse en binnenlandse literatuur over dit onderwerp. Dat dit overzicht in een bepaalde richting wijst, wordt niet veroorzaakt door selectie mijnerzijds, maar door het feit dat in sommige landen (bijv. Denemarken) de aanwezigheid van de ouders als vanzelfsprekend wordt beschouwd en praktijkervaring derhalve ruimschoots aanwezig is. Wat ik mis in de discussie zowel rond het symposium als in de brief van collega Deen zijn duidelijke argumenten vanuit het medische team, waaruit blijkt dat het niet zinnig is om ouders aanwezig te laten zijn.

De argumenten mijnerzijds worden aangedragen vanuit een professionele orthopedagogische visie (gepreoccupeerd?). Wanneer deze door anesthesisten aanvechtbaar wordt geacht, zou ik dat graag vanuit hun professionele medische visie zien beargumenteerd. Het beleid rond de ziekenhuissituatie van kinderen wordt al geruime tijd bepaald door verscheidene disciplines. Ook het beleid rond de inleiding tot de narcose zal optimaal tot stand kunnen komen, wanneer meer disciplines hun standpunten kenbaar mogen maken en deze niet opgevat worden als voorschriften, maar als een poging tot heroverweging van het beleid door onderlinge uitwisseling van ervaringen en kennis.

W. J. C. BOELEN-VAN DER LOO

Almelo, februari 1986

Op het verkeerde spoor

Gaarne wil ik reageren op deze klinische les (1986; 49-51). In mijn ervaring is de allereerste en belangrijkste aanwijzing voor een mononucleosis infectiosa het feit dat de lymfklieren achter de Mm. sternocleidomastoidei vergroot zijn. Slechts een heel enkele keer heb ik misgetast (letterlijk of figuurlijk) doordat de vergroting op dat moment ontbrak, of doordat er toch een ander ziektebeeld bestond. In ieder geval ware in een klinische les een waardering van dit symptoom binnen de differentiële diagnose te vermelden geweest. Tevens zou het interessant zijn te weten of na een objectieve, niet door de kliniek beïnvloede beoordeling van de bloeduitstrijk de diagnose mononucleosis infectiosa niet als eerste op de lijst zou staan. Verder vraag ik mij af of er geen indicatie bestaat voor een cytologisch onderzoek van een lymfklierpunctaat met een dunne naald? Dat is een heel wat minder ingrijpende methode dan beenmergpunctie.

L. KUENEN

Leiden, januari 1986

Wij zijn het met collega Kuenen eens dat cervicale lymfadenopathie zelden ontbreekt bij een recente mononucleosis infectiosa. Er zijn echter vele andere aandoeningen waarbij zich eveneens cervicale lymfadenopathie kan voordoen, zoals bij een acute lymfatische leukemie. Dit neemt niet weg dat wij de cervicale lymfadenopathie toch expliciet hebben vermeld als behorende tot de criteria op grond waarvan de diagnose mononucleosis infectiosa ook bij deze patiënte werd gesteld.

Het bloeduitstrijkpreparaat werd, zoals de gewoonte is in onze kliniek, ook door anderen beoordeeld, waarbij in de differentiële diagnose uiteraard een recente virusinfectie en een mononucleosis werden genoemd. Een beenmergpunctie werd bij patiënte niet verricht ter bevestiging van deze mogelijkheid, maar ter uitsluiting van een acute leukemie, onder welke diagnose patiënte naar ons was overgeplaatst. Een lymfklierpunctie behoort o.i. niet tot het diagnostisch arsenaal bij een verdenking op mononucleosis infectiosa.

TH. DE WITTE

J. HOLTSLAG

Nijmegen, januari 1986

Euthanasie heeft geen wetgeving nodig

In hun artikel (1986; 223-5) gaan Langemeijer et al. in op het belangrijke probleem. Ik wilde enige kanttekeningen maken.

1. Het handelen van een medicus is nog geen medisch handelen. Een medicus die iemand al of niet in woede doodslaat, pleegt doodslag of moord. Een SS-kamparts die al of niet in witte jas met behulp van aan de medische wetenschap ontleende technieken experimenten uitvoert op gevangenen, is een moordenaar.

2. Het medisch tuchtrecht bemoeit zich met het medisch handelen, maar veel vaker met het handelen van een arts in relatie tot een patiënt/cliënt. Langemeijer et al. geven aan dat de 'medische tuchtrechter al tientallen jaren heel goed uit de voeten kan'. Ik betwijfel of de cliëntenbonden en degenen, die goed thuis zijn in de wereld van het medisch handelen, daar ook van overtuigd zijn.

3. Onder het hoofdstuk 'straffeloos' wordt de 'ontroostbare patiënt' opgevoerd. Wat wordt bedoeld met het begrip ontoestbaar? Wie bepaalt dat? Een vitaal-depressief mens lijkt ontoestbaar, maar is vaak wel te helpen, waarbij het verlangen dood te zijn, verdwijnt.

4. Onder het hoofdstuk 'Wetgeving? Neen' wordt vermeld 'Als de arts blijft handelen zoals hij in dezen altijd heeft gedaan en heeft moeten doen naar de maatstaven van zijn beroep, dan is hij gerechtvaardigd'. Het probleem wordt hiermee als een hete aardappel doorgegeven.

Ik neem aan dat de actieve euthanasie voor de meeste artsen niet een 'handeling is die hij/zij altijd heeft gedaan'. Ik denk dat de actieve euthanasie althans in vele gevallen niet valt onder de medische handelingen, maar onder de handelingen van een medicus.

5. Dat betekent dat ook hier spelregels, dat wil zeggen wettelijke maatregelen, dringend noodzakelijk zijn.

6. Ik denk dat de regels zouden moeten luiden 'Ja, tenzij' of 'Neen, tenzij'. Het tenzij te laten invullen door een individuele arts, die wordt gewezen op de gangbare medische ethiek, lijkt mij een onvergeeflijke dwaling.

S. PRUYT

Bilthoven, februari 1986

De behandeling met α -interferon van juveniele larynxpapillomatosis bij volwassenen

In het artikel van Schuurman et al. wordt vermeld dat voor de behandeling van juveniele larynxpapillomatose bij volwassenen gebruik wordt gemaakt van leukocytaire interferon dat verkregen was met medewerking van dr. Cantell (1985; 2507-9). Het betreft hier α -interferon dat in 1983 door het Centraal Laboratorium van de Bloedtransfusiedienst (CBL) van het Nederlandse Rode Kruis is bereid, mede dank zij een subsidie van het Koningin Wilhelmina Fonds (KWF).

Dit interferon wordt uitsluitend gebruikt voor klinisch onder-

zoek dat is goedgekeurd door het KWF en niet voor de reguliere behandeling van kinderen met juveniele larynxpapillomatose. Voor laatstgenoemde indicatie wordt α -interferon toegepast dat is geproduceerd door het Finse Rode Kruis en door middel van een subsidie van de Ziekenfondsraad wordt verstrekt na goedkeuring door de Indicatie Commissie Interferon van de laatstge-

noemde Raad. Met het beschikbaar komen van recombinant α -interferon heeft deze Commissie onlangs besloten om hiermee nieuwe patiënten (kinderen) met juveniele larynxpapillomatose te behandelen.

W. G. VAN AKEN

Amsterdam, januari 1986

Mededelingen en bekendmakingen

Subsidie van het Ank van Vlissingen Fonds

Het Ank van Vlissingen Fonds heeft ten doel onderzoek te steunen dat kan bijdragen aan de kennis omtrent oorzaak en behandeling van kwaadaardige lymfeklierziekten. Voor het jaar 1986 is een bedrag van ca. f 50.000,- beschikbaar ten behoeve van klinisch experimenteel onderzoek. Aanvraagformulieren worden op verzoek aan de projectleider toegezonden. Aanvragen dienen voor 1 april 1986 te zijn binnengekomen. Daarnaast is een bedrag van ca. f 10.000,- gereserveerd voor jonge onderzoekers ter ondersteuning van onkosten (werkbezoek, studiereis) verbonden aan onderzoek op het gebied van kwaadaardige lymfomen. Aan onderzoekers die voor subsidie in aanmerking willen komen, wordt op verzoek een aanvraagformulier toegezonden. Deze aanvragen kunnen het gehele jaar worden ingediend.

Het adres van het Bestuur van het Ank van Vlissingen Fonds is: prof. dr. C. Haanen, voorzitter, afd. Bloedziekten, Sint Radboudziekenhuis, Geert Grooteplein 8, 6525 GA Nijmegen.

Voorzorgen bij gebruik van tocaïnide (Tonocard)

Sinds de inschrijving van het anti-arrhythmicum tocaïnide op 1 juli 1982 is de kennis over de mogelijke bijwerkingen van dit middel aanzienlijk toegenomen. De laatste tijd is bekend

geworden dat tocaïnide bij meerdere patiënten ernstige bloed-dyscrasieën (agranulocytose, leukopenie, hypoplastische anemie en trombocytopenie) heeft veroorzaakt. Naar aanleiding hiervan is het indicatiegebied beperkt tot de behandeling van symptomatische ventriculaire ritmestoornissen waarbij met een andere therapie geen resultaat is behaald of waarbij een andere therapie gecontra-indiceerd is. Verder is in de produktinformatie een waarschuwing toegevoegd, gericht op de vroegtijdige herkenning van de afwijkingen van het bloedbeeld: het instellen van een therapie met tocaïnide mag slechts plaatsvinden als voldoende mogelijkheden aanwezig zijn om het bloedbeeld regelmatig te controleren. Patiënten dienen geïnstrueerd te worden direct melding te maken van optredende blauwe plekken of bloedingen en van enig teken van infectie zoals koorts, keelpijn of koude rillingen. Aangezien de verschijnselen meestal voorkomen tijdens de eerste 12 weken na het instellen van de therapie, wordt aanbevolen in die periode het bloedbeeld veelvuldig te controleren en daarna periodiek. Als een afwijking wordt vastgesteld, moet de therapie met tocaïnide worden beëindigd.

Het College ter beoordeling
van geneesmiddelen,
R. A. DROST,
secretaris

Rijswijk, januari 1986

Boekaankondigingen

Eating disorders. Prevalence and treatment. Onder redactie van S. W. Touyz en P. J. V. Beumont. 160 bl., fig., tabellen. Williams & Wilkins, Baltimore (voor Nederland: European Book Service, Weesp). Prijs: ingen. \$ 28,-.

Er wordt veel over anorexie en obesitas geschreven. Dit goed verzorgde boekje geheel van Australische auteurs biedt weliswaar weinig nieuws, maar brengt zakelijk en relativerend de hardnekkige materie van problemen rondom het eten naar voren. De meeste auteurs zijn psycholoog of psychiater, maar de aanbevelingen zijn niet in de eerste plaats psychotherapeutisch gekleurd. De opvatting bij anorexia nervosa is dat toedienen van voedsel en het opnieuw bereiken van een normaal lichaamsgewicht voorop staan: 'Refeeding is the key aspect of intervention'. Op grond hiervan wordt de benadering van patiënten met deze aandoening helder beschreven.

Obesitas is ook in Australië een overgediagnostiseerd en moeilijk of niet te behandelen probleem. De definitie houdt rekening met een Quetelet-index groter dan 30. Dit sluit goed aan op de in ons land geformuleerde normen. De verschillende benaderingen worden besproken, waarbij de neiging om in een begrijpelijk maar slecht gefundeerd enthousiasme voor een

bepaalde therapie te ontbranden met succes in de kiem is gesmoord.

De hoge prijs kan de Nederlandse lezer van de consumptie van dit boek afhouden.

H. LAMBERTS

Ciclosporin in autoimmune diseases. 1st international symposium, Basle, March 18-20, 1985. Onder redactie van R. Schindler. 386 bl., fig., tabellen. Springer-Verlag, Berlijn 1985. Prijs: geb. DM. 90,-.

Aktuelle gastroenterologische Diagnostik. Onder redactie van A. L. Blum, S. R. Siewert, R. Ottenjann en L. Lehr. (Interdisciplinäre Gastroenterologie.) 604 bl., fig., tabellen. Springer-Verlag, Berlijn 1985. Prijs: geb. DM. 98,-.

H. R. Wijngaarden, *Luisteren naar dromen.* 117 bl. Boom, Meppel 1985. Prijs: ingen. f 23,-.